

як «ініціатива Першого грудня» (Київ, грудень, 2011 р.). Духовна та інтелектуальна еліта сучасної України, репрезентована ініціативною групою «Першого грудня» у складі В. Брюховецького, Б. Гаврилишина, С. Глузмана, В. Горбуліна, кардинала Любомира Гузара, І. Дзюби, Є. Захарова, Й. Зісельса, М. Мариновича, В. Панченка, М. Поповича, В. Речицького, Є. Сверстюка, В. Скуратівського, Ю. Щербака, І. Юхновського, Я. Яцківа звернулася до українців із проханням подолати суспільну кризу, змінити ситуацію в країні на краще мирним шляхом.

Основною ідеєю діяльності «Ініціативи «Першого грудня» є консолідація сил Церкви та Держави, громади на засадах співіснування, морального вибору, відповідальності, діалогу, компромісу та примирення. Свідченням цього є, зокрема, Звернення Групи «Коли спільний човен перекинеться – провина ляже на всіх» (від 14 грудня 2017р.), де, як відповідь на цивілізаційні виклики сьогодення, сказано: «...загроза втрати державності дає нам моральне право ще раз звернутися до всіх, хто задіяний у нинішньому бою без правил: зупиніться! відступіть на крок! Зробити це ще не запізно. Цивілізований світ живе не «викручуванням рук», а форматом компромісу – коли в результаті складних домовленостей усі учасники трохи невдоволені, але справа рухається вперед ...»⁹⁵. Провідні представники української інтелігенції, більшість з яких стали символами нескореного українського духу в умовах тоталітарного режиму ХХ ст., закликали українців знайти в собі сили для подолання спільних проблем в цивілізованій спосіб – в акті морального вибору, що відповідає цінностям релігійної парадигми культури співіснування.

Висновок. Релігійна культура – це не просто сукупність матеріальних і духовних цінностей, її розвиток і функціонування є можливим лише в контексті суб'єкт-об'єктних відносин. Самі по собі предмети та ідеї без відносин із суспільною та індивідуальною свідомістю, без вчиненого суб'єктом акту вибору щодо них мертві. Щоб діяти у створеному попередніми поколіннями світі культури, представники нових поколінь повинні мати той духовний досвід, що створював цю культуру. Тому, на нашу думку, весь комплекс релігійної культури є актуальним для теорії і практики співіснування, може культурологічно впливати на неї, утверджує цінності, моральний імператив гуманістичної світоглядної парадигми, активізує моральну поведінку суб'єкта. У такий спосіб філософія культури співіснування та її релігійна парадигма знімають протиріччя світського та релігійного, що у зверненні до вічних цінностей особистісного та суспільного буття шляхом морального вибору утверджує загальнолюдські, вічні ідеали істини, добра та краси. Важливою сферою формування ключових засад релігійної парадигми культури співіснування є освіта, що визначає перспективу подальших досліджень проблеми.

1.5 Володимир Макарович ПЕРЕГІНЕЦЬ. РЕЛІГІЙНА ПЕРЕБУДОВА СВІТУ

В статті розглянуті особливості перебігу процесів глобалізації в контексті релігійної культури. Такі особливості сучасних глобалізаційних процесів спонукають до вивчення світових релігій й врахування місця України в

⁹⁵ Звернення Групи «Коли спільний човен перекинеться – провина ляже на всіх». Дата публікації 14.12.2017. Автор redaktor // Ініціативна група «Першого грудня». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://1-12.org.ua/>

сучасних глобальних викликів. Сформульовано умови адаптації українського суспільства до міжнародних інтернаціональних релігійних відносинах.

Ключові слова: глобалізація, глобальні виклики, монотеїзм, авраамічні релігії, індоєвропейці, природні вірування, природовірство.

Volodymyr Makarovych PEREGINETS. RELIGIOUS RECONSTRUCTION OF THE WORLD

In the article the features of the processes of globalization in the context of religious culture have been considered. Such features of modern globalization processes prompt the study of world religions and the consideration of the place of Ukraine in contemporary global challenges. The conditions for the adaptation of Ukrainian society in international religious relations have been formulated.

Key words: globalization, global challenges, monotheism, Abrahamic religions, Indo-Europeans, natural religions, "religion of nature".

Актуальність і досліджуваність теми. Світові глобалізаційні процеси, що відбуваються на сучасному етапі розвитку, вже не відносяться лише до економічної чи політичної уніфікації. Глобалізація активно проникає і в духовне життя.

Історія знає багато прикладів, коли духовні вірування залишали кордони своїх земель і робили широку експансію в світ. Науково визнано, що чи не найпершою духовною течією, яка змогла поширитись на значні території цивілізованим, мирним шляхом є віра праїндоевропейського народу – віра, яка базувалась на загальноцивілізаційних Природних основах. З переходом суспільства до класів й утворенням перших рабовласницьких держав з'являються й перші прояви поширення вірувань силовим методом, що можна дослідити на прикладі завоювань Олександра Македонського, походів греків, розвитку Римської імперії. Виникають династії з агресивною політикою, які прагнуть до розширення не тільки політичних впливів, а й релігійних. Формуються ідеї світової держави, в якій необхідно було об'єднати чисельні народи. Платформою інтернаціоналізації постала саме релігія, для якої необхідно було віднайти спільну базу конфесійних цінностей. Проте стандартизувати народи на етнічних Природних віруваннях не вдалось можливим, адже кожен з народів сформував духовну сутність з проникнення в Природні глибини: їх форми відрізнялись в різних географічних локаціях.

Об'єкт дослідження. Однак при цьому суть залишалась єдиною, що не особливо цікавило космополітів. На протигагу Природним цінностям, взійшла ідея надприродної релігії – ідея Бога, який за межами Природи. В такому випадку стиралися межі об'єктивного різноманіття, що давало змогу об'єднати, а головне - очолити. Всесвіт зв'язали з єдиною особовою сутністю, єдиним Богом, що в науці отримало термін «Монотеїзм».

Завдання дослідження. Вже сьогодні оперуючи знаннями про зародження найдавніших релігійних вірувань, наявність наступності в процесі релігійної синкретизації, строкатість історичних шляхів етносів, можна вийти на дійсну духовну основу єднання людей в світовому різноманітті.

Основний зміст статті. Всупереч вкоріненому сприйняттю, що

сформувалось зі старозавітних текстів, боцімто євреї споконвічні монотеїсти і його засновники, зауважимо, що вони формували свої світоглядні уявлення в руслі загальноцивілізаційного язичництва. У міфології семітських народів були культу верховного Бога Ела (Ель – Yisra'el [Ізраїль], що в перекладі «Ель править»), Богині Матері Астарту (Ашторет, Ашера), вмираючого й воскресяючого Бога Таммуза, Бога грози Хадада (Ваал витіснив особисте ім'я – Хадад). Вони поклонялись мідному змію (Чис. 21:6-9), золотим тельцям (1 Цар. 12:28-33; Ос. 8:5-6; Ос. 13: 2; Пс. 105:19-20), існував культ Вогню, молилися стовпам та ашерам (Пов.Зак. 16:21-22; Суд. 3:7; Суд. 6:25-26), в них були жертovníки та священні дерева (2 Цар. 23:14-15; 2 Хр. 34:3-4,7).

Поняття єдиного Бога – Творця Неба і Землі мало свої особливості утворення в середовищі іудейської інтелігенції, було пов'язано з переселенням народу, його завоюваннями та поразками, що в свою чергу призводило до культурних обмінів. Витоки нерозривного Природного союзу євреїв зі своїм Богом слід шукати в географічному факторі та залишках політеїзму, які простежуються навіть за часів правління Царя Соломона, який вшановував не тільки плем'яного Бога Яхве, а й Богів семітських племен – моавитян, сідонян, аммонітян. В Біблії ім'я Бога Яхве все ж найпопулярніше, згадується понад 7000 разів⁹⁶, але табуйоване – в іудаїзмі його заборонено проголошувати, що, зокрема, ґрунтується на тлумаченні єврейськими мудрецами уривка Тори «... А оце Ім'я Моє навіки ...» (Вих. 3:15), де слово «на віки» (לְעֹלָם) тлумачиться в значенні «приховати» (Песахим 50 а; Шемот раба 3). В наукових колах походження етимології ім'я Яхве та справжність вимови імені Бога залишається предметом дискусій. Відомо, що латинськими літерами Ім'я Господа (Яхве), транскрибується як YHWH (єврейське написання – יהוה). Самаритяни зберігають вимову YAHWE або YAHWA до теперішнього часу⁹⁷. Звертає на себе увагу семітський дієслівний корінь HWY «дути», з буквальним значенням «він дує» або «той що дує». Від цього ж дієслівного кореня сирійсько-арамейською мовою було утворено слово HAWWE або HAWTA – «Вітер». Судячи з усього, в Мадіамі Яхве був Богом вітру, відомий під арабською назвою «самум» (букв. «отруйник»), а в Єврейській Біблії йменованого qadim («східний»)⁹⁸. Цей сухий гарячий сильний вітер зароджується навесні та влітку в Сирійській та Аравійській пустелі й рухається на Захід, супроводжуючись піщаною бурею. Він викликає різке падіння вологи й підвищує температуру до 50 і більше градусів, що може призводити навіть до смерті людей. Для стародавніх мешканців Мадіама подібне природне явище цілком могло бути гідним обожнення⁹⁹.

Відтак, із вищезазначеного цілком валідною виглядає гіпотеза нерозривного союзу євреїв з Яхве. Життя цього народу залежало від духовної злагоди із вбиваючим Природним явищем – засухи з сильним гарячим вітром сприймалась як покарання Яхве, урожайність була доказом прихильності Бога.

96 Ernst J., Claus W. Theological Lexicon of the Old Testament. — Hendrickson, 2004. — P. 523-524.

97 The Encyclopædia Britannica Eleventh Edition – 1911. – P. 312.

98 Петров С. Вот б-ги твои, Израиль! Языческая религия евреев. – Литагент «Ридеро», 2017. – С.82.

99 Там само.

Детальний аналіз «Старого Завіту» підкріплює гіпотезу про географічно-природне походження культу Яхве. З текстів стає зрозумілим тотожність (спорідненість) цього Бога з вітром та з народною пам'яттю, яка зберегла жах перед гарячим східним буревієм:

(Вих. 10:13): «І простяг Мойсей свою палицю на єгипетську землю, і Господь навів східний вітер на землю, цілий день той і цілу ніч. Настав ранок, і східний вітер наніс сарани!»;

(Вих. 14:21): «І простяг Мойсей руку свою на море, і Господь гнав море сильним східним вітром цілу ніч, і зробив море суходолом, і розступилася вода»;

(Іс. 27:8): «З приголомшливим криком він [Яхве] боротиметься з ним і випровадить його, він вижене його своїм сильним подихом у день східного вітру»;

(Ос. 13:15): «Навіть якщо він процвітатиме серед очерету, то прийде східний вітер, вітер від Єгови. Він повіє з пустелі, висушить його криницю і зневоднить його джерело. Він винесе зі скарбниці всі коштовності»;

(Наум 1:3): «Єгова не поспішає виявляти свій гнів, хоча має велику силу. Винного Єгова ніколи не залишить без покарання. Дорога його пролягає через нищівний вітер і бурю; хмари — немов порох у нього під ногами»;

(Наум 1:4): «Він [Яхве] докоряє морю і висушує його, всі річки робить безводними»;

(Наум 1:6): «Хто може знести його осуд? Хто може витримати його палючий гнів?»;

(Єр. 4:11): «Тоді мешканці Юди та Єрусалима почують: «Посушливий вітер з лисих горбів у пустелі налетить на дочку мого народу, але не для віяння, не для очищення зерна»;

(Єр. 18:17): «Мов східний вітер, я розвію їх перед ворогами. У день їхнього лиха я повернуся до них спиною, а не обличчям».

В «Старому Завіті» власне ім'я Бога Яхве в більшості перекладів зазвичай виражаються ім'ям «Господь», «Єгова», «Адонія», «Господь Саваоф», «Бог». Зустрічаємо також місця в Біблії, де Яхве йменується Елом, Елохім (зрештою, імена «Елогім» у Старому Завіті та «Аллах» у Корані є різними граматичними формами імені Ель¹⁰⁰). Звернімо увагу на другу частину першого вірша книги Буття (Бут. 1:2), яка на івриті читається: «вэ-руах Элохим мэрахэфет аль-пней ха-маим» – «і дух Божий витав над водою». Слово «руах» з івриту переводиться як «дух», і має ще одне значення – «вітер». Слово «Елохім» вживається в Біблії не тільки для позначення Бога, а й для вираження найвищого ступеня якості або властивості того чи іншого предмета або явища – «могутній, дуже сильний». Тоді фраза набуває більш зрозумілий сенс – «сильний вітер проносився над водами»¹⁰¹. Перші слова Біблії в оригіналі, на івриті, звучать так (Бут. 1:1): «Берешит бара Элохим эт хашамаим ве-эт ха-арец» - «На початку Бог створив Небо та землю». Отже, стає зрозумілим, що Елохім, як вираження божественної сили, є водночас і «Єдиним Богом Творцем» в християнстві.

Наші дослідження приводять нас до висновку, що Бога Еля якоюсь мірою

100 Ель (бог) — Вікіпедія. [Електронний ресурс]/ Ель (бог)// – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D1%8C_\(%D0%B1%D0%BE%D0%B3\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D1%8C_(%D0%B1%D0%BE%D0%B3)).

101 Тантлевский И. Введение в Пятикнижие. – М., 2000. – С. 96.

можна вважати «Батьком» авраамічного монотеїзму. Його надприродна, надземна, виняткова сутність, караюча й допомагаюча протекція – це найдавніший архетип семітського народу, сформований з Природного явища сильного Східного вітру Синайського півострову. Для розуміння, прикладом, найдавнішого Природного архетипу праїндоевропейського народу, являлися образи Батька Неба з Матір'ю Землею, які подорожують життя. В релігійних реформах тоталітарних імперій Природні архетипи мали віджити, бо не в усіх кінцях імперії дме східний вітер чи родить земля.

Все ж до могутніх тоталітарних режимів, «збирачем земель» на релігійній базі постав іудейський цар Іосія (639/640 — 608/609 до н. е.). За його правління відбулась монотеїстична релігійна реформа шляхом злиття двох культів – Елохіма і Яхве. Внаслідок цього утворився єдиний узагальнений образ Яхве-Елохім чи Яхве-Бог. Інші старі плем'яні культури піддавалися знищенню разом зі святилищами і язичницькими жерцями. Було знищено найбільш давнє і шановане святилище в Вефиле (Бет-Ел), відоме з X віку до н. е., святилище в Арадї – його орієнтація і загальне планування багато в чому нагадує Храм Соломона в Єрусалимі, що був побудований майже через століття. Але ще більше святилище подібне з описом Скинї в пустелі, побудованої при виході з Єгипту за вказівкою Мойсея¹⁰². Було ліквідовано язичницьке святилище в долині Гінном, що знаходилось на південь від Єрусалима. За біблійними переказами у цій долині приносилися жертви семітському Богу Молоху (2 Хр. 33:6; Іс. 30:33, Іс. 57:5, Єр. 7:31-32, Єр. 19:6-14).

Після релігійної реформи іудейського царя в долині Гінном утворилося «пекельне звалище»: там спалювалось різне сміття, трупи злодіїв, міський непотріб. Існують наукові припущення що це місце, де не припинявся горіти вогонь (його підтримували додаванням сірки), стало символом Талмудичного, потім Новозавітного (в православ'ї «пекло» рівносильне поняттю «гієна вогняна» - від назви долини Гінном, з єврейського гегінном), а згодом вже й Коранічного пекла¹⁰³.

Після релігійних чисток невеличке коло священиків та книжників зібралось навколо королівського двору, де вони вперше розробили концепцію YHWH як єдиного Бога світу¹⁰⁴. Це була централізація світської та релігійної влади. Тепер «Тора» набула державного статусу і зіграла вирішальну роль в становленні єврейського об'єднання та націоналізму, несучи в собі ідеологічні установки для свого етносу, які «захистились Законом».

Успіхи подолання сепаратизму й узурпація влади на синтезі культів не залишилися непоміченими для етносів, що вступали в культурний обмін з євреями і мали амбіції побудови «світової держави». В центрі еллінської культури – Александрії, в III ст. до н.е. «Тору» вже було перекладено грецькою мовою: вона отримала назву Септуагінти. Хоч греки й зневажливо ставились до євреїв, важливим було вивчення текстів, які підтримували їх націоналізм, незважаючи на

102 Гомберг Л. Добра земля за Йорданом. – «Алетейя», 2017. – С. 58.

103 Міжнародна наукова конференція. Дні науки філософського факультету –2016 [матеріали доповідей та виступів]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. – С. 40-42.

104 Gnuse, Robert Karl. No Other Gods: Emergent Monotheism in Israel. – Sheffield Academic Press., 1997 – P. 225.

відірваність від своєї землі. Перекладачами були елінізовані іудеї, що жили в Александрії Єгипетській й повсякденно спілкувались грецькою, читали грецьку літературу, використовували грецьку мову на службі в синагозі і в сімейному культі. Так, греки дізнались з єврейських текстів, що єдиний Бог Ізраїлю заради порятунку євреїв має послати на Землю Месію з роду Йосипа.

З'являються філософи, які намагаються пов'язати догми юдейської релігії з грецькою філософією. З них видатною постаттю виокремлюється Філон Олександрійський, який щосили намагався примирити грецьке розуміння Бога, якого можна зрозуміти, з іудейським трансцендентним Богом. Монотеїстична релігія Ізраїлю, філософська думка Греції, політичні амбіції Риму, які згрупувались зрештою, мали далекосяжні наслідки для релігійної історії світу. Новостворена релігійна інформаційна система мала задовольняти ефективно управління всіма ресурсами імперії, релігійні уявлення мали забезпечувати бажані типи поведінки народів в транснаціональних відносинах.

Так, інформаційна бомба, яка готувалась століттями в рабіністичних колах про грядущого Месію, була використана державним апаратом Римської імперії. Діяльність Ісуса з Назарету і формування історій навколо його образу мало цінність у світлі пророцтв іудейських старців. Успадкувавши всю цю міфологічну амуніцію, державотворці запустили її в хід з метою підлаштування під свої потреби. В такий спосіб був створений «Ефект Едіпа». Фундаментальним положенням християнства стала ідея про те, що Ісус – це вже є саме той Месія (грецький переклад слова «Месія» - «Христос») з «релігії пророків» і що він прийшов для всіх народів з метою їх об'єднати. Таке месіанське завдання не було сприйняте в іудаїзмі, бо ж Машиах мав прийти лишень до євреїв, щоб здійснити позбавлення лише народу Ізраїлю, включаючи при цьому й політичне звільнення його з-під влади інших народів. З точки зору іудаїзму, особистість Ісуса з Назарета не має ніякого релігійного значення і визнання його месіанської ролі¹⁰⁵.

Звісно, що переінтерпретація месіанського завдання не була сприйнята єврейською елітою. Рабини розуміли, що християнство ніколи не зможе до кінця відділитися від іудаїзму, бо ж нова релігійна система Римської імперії заснована саме на пророцтвах Танаху. Легітимізація християнського віровчення постійно потребувала звернення до Танаху-Старого Завіту, тому Новий Завіт, який вже був написаний грецькою мовою, поєднали й канонізували з єврейським Танахом-Старим Завітом. Цей «шлюб Сходу і Заходу» отримав назву «Біблія» (з грецької – «збірка книг»).

В культурну ойкумену Єврейсько-Грецької Біблії потрапили десятки народів і держав. Ця культура була основою для об'єднання чи «збирання земель». Тут до слова згадати Лева Силенка: «Московське князівство за півтора століття проявило великі зусилля “по збиранію чужих земель”... Землі і народи не валяються, щоб їх “собирать”, як груші»¹⁰⁶.

Все це варто було ще раз пригадати, щоб звернути увагу на те, що інформаційна революція останніх десятиліть зібрала достатню кількість

105 Пинхас П. Евреи и христианство. [Електронний ресурс]/ Пинхас П. Евреи и христианство. Предисловие. Христианство и иудаизм: конфликт из-за наследства// – Режим доступу: https://www.skeptik.net/religion/christ/jews_chr.htm.

106 Силенко Л. Мара Віра. – Велика Британія – США, 1979. – С. 682-683.

достовірних «інформаційних фактів», щоб зрозуміти закономірності розвитку етносів, а відтак і їх вірувань, процеси синкретизму Природних вірувань з політичними проектами, пристосування духовної культури до релігії.

Зв'язок етнічних культур з географією безсумнівна. Безсумнівно й те, що вся складність формування вірувань з Природи доповнюється зигзагами історії етносів. Все ж людство у своєму становленні й основі має єдиний механізм – Природу, будь то семітська (приклад якої розглянуто), індоєвропейська культура, або ж цивілізація Майя. Ми стаємо на порозі світового визнання, що людина починається з Природного, а не з надприродного. Відтак і дух людський починається в природовірстві. Якби не були різні релігії світу, їх носії однаково дихають: на шаманіста однаково впливає земне тяжіння, як і на католика, і ніхто не зможе довести, що хтось з людей розмножується по-іншому. Організм не може діяти за межами Природи, Природа знаходиться всередині наших тіл, наше фізичне існування однаково невіддільне від неї. Відтак за людським релігійним різноманіттям криється єдиний виток – дух людський, породжений стихіями матеріального і духовного. І лише він спроможний об'єднати й довести одвічну істину, що Бог єдиний для всіх.

Поняття духовності часто порівнюють з релігією. За нашим визначенням духовність – це вроджений і ключовий елемент в людській природі, зосереджений в Природі-Космосі, є джерелом життя й свідомості. Перехідною структурою від духовності до людських організаційних потреб та інтересів є релігія. Релігія пов'язана з практикою і правилами поведінки, які впроваджуються окремими релігійними установами. Джерелом останніх є світ у вигляді приписів й часто невідповідних етносам традицій, тоді ж як духовність (за нашим визначенням) – це внутрішньо-психічне відчуття особистості, яке розвивається на основі єднання з Природою і традиціями власного культурного поля. Досвід історико-культурного існування людства засвідчує, що культура не може розвиватися без своєї основи – Природи. Відтак існує процес зворотної залежності - *Бог-Природа-Людина*.

Духовність – це те, що всередині нас від Природи. Тому не треба шукати те, що вічно з нами, те, що виражається через релігію, організаційними структурами береться під контроль. Але ж дух людський не можливо взяти під контроль - під контроль беруть споруди. Завданням патріотів України мусить постати не реставрація форм минушини, а наукове пізнання й глибоке усвідомлення успадкованої з тисячоліть Природної духовності. Консолідуюча сила природовірства безмежна, зрозуміло, якщо не робити його подобою тоталітарних релігій, а залишити якістю народної, духовної культури.

Тенденція сучасного світового простору є перехід на етап постіндустріального суспільства. Це вимагає зміни старого і становлення нового взірця світоустрою. Постали проблеми порядку Природи від людини, руйнівних антропогенних впливів, майбутнього Землі, утвердження відповідальності за спричинене. Утворюються й нові транснаціональні релігійні течії, що пропонують вирішення сучасних світоглядних проблем з одночасним поширенням і розширенням свого, власного культурного поля. Тут процес стає подібний до економічних світових відносин, де є можливість як імпортувати, так і експортувати. В релігійному світі, як і в економічному, можна стати споживачем

чи постачальником, що залежить від потужності підприємства. В цьому процесі взаємообміну більш сильніші стають над слабшими, прививаючи цінності свого релігійного поля. Для народів такий стан справ викликає страх втрати своєї корінної ідентичності, мови, традицій тощо.

Відтак спроби релігійної глобалізації в суспільстві викликають також й інверсійні процеси, що є стихійною відповіддю знизу, від самого народу на виклики глобалізації. Турбуються від цього і церкви. Як зазначив український вчений Колодний А.М.: «Це турбує діячів національних Церков. Свідченням цього є така заява Предстоятеля РПЦ Кирила перед слухачами дипломатичної академії МЗС РФ: «В глобальному світі не можна ігнорувати міжнародні структури, а тому «Русский мир» має активно виявляти свою присутність на міжнародних теренах... Сучасність спонукає «Русский мир» мобілізувати весь свій потенціал для того, щоб не бути поглинутим різними владними політичними й економічними центрами, що може надто легко відбутися за умов глобалізації... Велику країну характеризує здатність захищати традиції свого народу, його релігійні і культурні цінності, моральну опору свого буття!»¹⁰⁷.

Проблема релігійних глобалістів полягає в тому, що світові релігійні центри пропонують загальнолюдські цінності на основі конкретних особистостей – месій, священних текстів і т.п., історія розвитку яких була в певному часі, на певній географічній території й залежала від того народу, на чиїх плечах ця ідеологія була піднята. У світі не було і не буде людської особистості, яка була б позаетнічною. Чи можна приховати в сучасному інформаційному світі, що ці ідеології часто слугували опорою для утворення власне незалежних держав або ж слугували ідеологічним доповненням до «світових імперій». Часто ці світові релігії поширювались силовими методами. Кожна з цих релігій має свої зони впливу: вони можуть взаємодіяти, але не об'єднуватись. Разом з цим, для суспільства залишається глибокий вроджений архетип своєї батьківщини, віри предків, власної традиції, що призводить до рухів антиглобалістів у світі.

Вірування дуже глибоко закоринені в культуру. Якщо підійматися по сходах об'єднуючих ідей, то найвищою сходиною виявиться все ж такі духовність. Основою єднання людства є дух, а не політичне чи економічне співтовариство. І якщо на конфесійному рівні не вдається об'єднатися в одному прагненні до передового досвіду людства, то необхідно вийти на новий рівень бачення, на рівень надконфесійності.

Глобальним об'єднуючим явищем релігія може стати не за своїми конфесійними ознаками, а за своєю Природою. Спільну основу цивілізації слід шукати у вченні про походження людини, а відтак і в походженні релігії, оскільки вже доведено, що вірування - це специфіка людської діяльності. Існування релігії без людини не можливе, як і людини без Природи. Даремно шукати об'єднання людського духу поза Природою, в «Другій Природі» (в надприроді), яку людина створила і зробила пріоритетним середовищем свого духовного життя. Возвеличуючи штучність, ми цілком справедливо випадаємо з об'єктивної справжності, бо втрачаємо задані орієнтири, по яким необхідно було б спрямовувати життя.

107 Колодний А. Релігія у світі глобалізації. [Електронний ресурс]/ Релігія у світі глобалізації. А. Колодний. Українське релігієзнавство. — 2010. — № 56 — Бібліогр.// – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/44112/2010_56_18.pdf?sequence=1.

Якщо людина виникла не водночас і не раптово, а є продуктом складного, досить тривалого еволюційного процесу, то, разом з формуванням її біологічної особливості, формувалася і дух людській. І вже на знання про походження людини, зародження найдавніших релігійних вірувань, наявності спадкоємності в процесі релігійної синкретизації, можемо вийти на першооснову єднання.

Англійській філософу Томас Гоббс, аналізуючи проблеми суспільства та держав, зазначав, що в основі всіх явищ знаходиться вроджений стан людини, який він характеризував як «намагання одних націй перешкоджати у досягненні своїх цілей іншим націям». Проблеми суспільного протистояння досліджено у працях П. Сорокіна¹⁰⁸, Б. Поршнева¹⁰⁹, В. Васютинського¹¹⁰, А. Конфисахора¹¹¹, Г. Почепцова¹¹². Відтак, існує прихований стан міжгрупового протистояння. Цей механізм співіснування людей «Ми-Вони», здавна був предметом боротьби за розуми, переконання людей, світогляд, як вищого регулятора соціальної поведінки. У ролі ресурсів, які використовуються для протиставлення, на перший план виходять інтелектуальні й ідеологічні надбання. І від того, яка країна випередить своїх суперниць, залежить її процвітання та політичний вплив, бо все це створює надбання культури, яскравим виразом якої є релігія. І тут, як би кому не хотілось, в релігійній культурі особливого значення набувають наукові знання. Саме розум є світоглядним орієнтиром й піддрунтям для інновацій, а не статичні форми тисячолітньої давності.

Ми, українці, ввійшли в свою незалежність, коли нації вже пройшли етап національного і взяли за глобальне. Нині, для збереження українства, вже не може бути замкнутої національної культури. З цим ми ризикуємо перетворитися в етнічну резервацію. Вже в цьому світі жодна цивілізована держава не може існувати ізольовано. Відносна закритість власного етнокультурного поля забезпечує певну сталість, багатьма сприймається як оберненість в минуле, «доблесні наші старі часи» [Дощечки Ізенбека] високоморальні й фундаментальні, але у світі сприймаються «як наші», а не «їхні», а ті старі часи несуть глибину загальнолюдського, що спроможе вирішувати світову кризу, якщо реставрувати не «форму», а «дух». У сьогоднішньому світі, ми повинні віднайти себе не всупереч іншим, а разом з іншими.

Запізнівшись в історичній ході, часто забуваємо, що замкнений світовий інформаційний простір стирає кордони у сприйнятті. Все нині порівнюється, переосмислюється, вивчається і враховується при цьому рівень розвитку сусідів. Солідно виглядають нестрижені дядьки в шкірах з вівчарськими посохами, але як експонати історичних обрядів, побутової культури. Застарілі форми мають віджити, старі шкіри мають скинутись, щоб переродитись у нові вияви. Це стосується й етноконфесійних обрядових форм, які не сприймаються новими поколіннями. Оновлення - це природна еволюція: або відбудеться загнивання, або ж розквітне відродження. Вже сама думка про відродження є містком в майбутнє. В цій зміні немає біди. Обряди втрачають свої часово-орієнтовні сенси. Те що

108 Сорокін П. Система соціології. – М. Астрель, 2008. – 1003 с.

109 Поршнев Б. Социальная психология. – М. Изд-во «Наука», 1979. – 232 с.

110 Васютинский В. Интеракційна психологія влади: [монографія] – К., 2005. – 492 с.

111 Конфисахор А. Психология власти. – СПб. Питер, 2004. – 235 с.

112 Почепцов Г. Контроль над розумом. – К., Видавничий Дім «Кієво-могилянська академія», 2010. – 350 с.

було життєво необхідним тисячоліття тому, в сучасному світі не завжди може бути пристосованим. Знову дух людський повинен спрямуватися в Природу, серед якої так багато вільного місця для сучасного.

В той час як світогляди дробляться в незрозумілостях, всі патріоти усвідомлюють, що єдність – це основа будівництва. Звичайно, що тільки при відсутності знань не виникає розбіжностей. І певно, що не потрібно (й не вийде) будь-якою ціною підводити під «єдині стандарти» існуюче різноманіття, є необхідність шукати точки дотику на спільних цінностях та інтересах. Однією з основоположних істин, що не може бути предметом суперечок для своєї доби, є те, що людина ніколи не існувала окремо від Природи, що духовність була зароджена в ній. Необхідні передумови для наступного розвитку людства залежать також від неї. До слова буде пригадати Іммануїла Канта, який у трактаті "До вічного миру" писав: «Світ не може загинути сам по собі, оскільки в природних законах життя немає передумов його загибелі. Мир неминучий. Але для цього потрібен здоровий глузд, який здолає божевільні ідеї». Погодившись з цією думкою мислителя, можливо сформувати засади єдності, що лежать в основі Природи, вести діалог на користь кожної людини, а не конфесії.

Релігійна перебудова світу дає багато можливостей. В часі суспільних трансформацій необхідно прийняти модель випереджувального розвитку, щоб не бути «дровами, які в цьому процесі згорять» (за О. Білорусом). І вже невикористані історичні шанси лягають тягарем на нашу відповідальність. Робимо висновки, шановні українці! Ми разом можемо створити духовні ідеали на яких діти України гідно впишуться в світовий простір або залишимо їх на «переплавку» в чужій масовій культурі.